

Työ- ja elinkeinoministeriö
Kirjaamo / Mikko Huuskonen
PL 32
00023 Valtioneuvosto

Viite: TEM/1015/03.01.01/2018; TEM002:00/2018

Turun yliopiston lausunto koskien Hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin annetun lain muuttamisesta

Turun yliopisto kiittää mahdollisuudesta lausua kantansa asiasta.

Lainmuutos:

Turun yliopisto pitää hallituksen esitystä korkeakoulukeksintölain esitetystä muutoksesta riittämättömänä, koska muutos ei juurikaan muuta nykyistä toimintamallia tai käytäntöä. Muutos siirtää vain vastuuta erillisestä ja etukäteen tehtävästä vapaaehtoisesta sopimisesta avoimen tutkimuksen keksintöjen osalta korkeakouluille ja tekee tilanteesta vain entistä sekavamman.

Avointa tutkimusta koskevat säännökset ovat jo aiemminkin olleet sopimuksenvaraisia, tosin oikeuksista on sovittu nykyisin jälkikäteen. Esitetyn muutoksen mukainen etukäteen sopiminen on aina haastavaa, koska keksintöä, sen oikeuksia tai laajuutta ei voida etukäteen identifioida, luokitella ja määritellä. Keksinnön syntyminen tulisi tuolloin pystyä etukäteen sitomaan joko palvelus-, työ- tai työsopimussuhteeseen taikka työtehtäviin, mutta sekään ei olisi tyhjentävää tai tehokasta sopimista.

Esitetty muutos ei selkeyttäisi nykyistä epäselvää tilannetta keksintöjen oikeuksien luokituksen suhteen, vaan voisi jopa lisätä keksinnön oikeuksien selvittelyyn lisäelementin ja siten myös lisätä käytettävää aikaa ja vaatia lisää henkilöstöresursseja, koska pitäisi aina varmistaa ettei keksinnöstä ole sovittu jotain keksijän kanssa etukäteen. Lisäksi pitäisi selvittää, mitä tarkalleen ottaen on etukäteen sovittu ja soveltuuko se kyseiseen tilanteeseen ja keksintöön, eli tulisi vain turhaan yksi epävarmuustekijä lisää. Rajallisilla korkeakoulujen resursseilla tämäkin on pois keksintöjen arviointiin, suojaamiseen tai kaupallistamiseen käytettävissä olevista henkilöstöresursseista ja ajasta.

Avoimen tutkimuksen osalta on jo nykyisinkin tehty jälkikäteen keksinnön synnyttyä (keksintöilmoituksen perusteella) erillisiä oikeuksiensuhtesopimuksia tilanteissa, joissa keksijät ovat tarjonneet keksinnön oikeuksia yliopistolle hyödynnettäväksi tai eivät itse ole halunneet hyödyntää keksintöään. Tulee huomata, että myös sopimustutkimuksessa korkeakoulu voi päättää olla ottamatta oikeuksia keksintöön mikäli se ei näe keksintöä suojattavana, kaupallisesti potentiaalisena, siihen ei liity sopimusvelvoitteita tai rahoittajan ehdot eivät edellytä oikeuksien siirtämistä.

Hallituksen esityksessä on virheellinen näkemys keksintöjen oikeuksien omistajuudesta, ks. 4 ja 6. Yllämainitusta näkemyksestä poiketen korkeakoulueksintölaki ei suoraan määritä keksintöjen oikeuksien omistajuutta, vaan keksinnön oikeudet muodostuvat aina ensin luonnolliselle henkilölle (keksijä(t)), jo(i)lta ne voidaan siirtää korkeakoululle (oikeushenkilö) joko korkeakoulueksintölain nojalla (sopimustutkimuksessa) tai erillisellä oikeuksiensiirtosopimuksella (avoimessa tutkimuksessa). Omistajuus on siis aina keksijöillä siihen saakka kunnes keksinnön oikeudet siirretään toisaalle joko korkeakoulueksintölain nojalla tai erikseen sopimalla.

Nykyisessä ja esitetyn mukaisessa korkeakoulueksintölaissa keskeisin asia kuitenkin on edelleen keksinnön luokittelun hankaluus ja siihen liittyvä vähäisten resurssien kohdentuminen väärään asiaan arvioinnin, suojaamisen ja kaupallistamisen sijasta. Keksinnön syntyyn osallistuneet keksijät ovat voineet saada rahoitusta eri lähteistä, jolloin luokitus voi yhden keksinnön sisälläkin sisältää sekä avointa tutkimusta että sopimustutkimusta, jolloin korkeakoulu voi ottaa oikeudet lain nojalla vain osaan keksinnön oikeuksista. Avoimessa tutkimuksessa keksinnön oikeuksista sopiminen on aina vapaaehtoista eikä sitä voida edes tämän korkeakoulueksintölain muutoksen nojalla velvoittaa.

Lisäksi huomio, että korkeakoulueksintölaissa on nykyiselläänkin myös kolmas luokittelukategoria, jota ei huomioida hallituksen esityksessä nyt ollenkaan ja siinä jopa todetaan virheellisesti sivuilla 3 ja 4, että korkeakouluissa tehtävä tutkimus jaotellaan avoimeen tutkimukseen ja sopimustutkimukseen, joka ei pidä paikkaansa, vaan on nykyisessä korkeakoulueksintölaissa on kolmas luokittelukategoria eli muissa tilanteissa syntynyt keksintö, joka on myös joissain tapauksissa varsin ongelmallinen, mutta lähinnä se on turha piirre nykyisessä korkeakoulueksintölaissa.

Nykyinen korkeakoulueksintölaki tukee varsin huonosti arviointia, suojaamista ja kaupallistamista, jättäen joissain tapauksissa keksintöjen oikeudet tilanteeseen, jossa keksintöä ei voida hyödyntää käytännössä ollenkaan, esim. usean organisaation yhteiskeksintö voi olla jossain organisaatiossa tehty avoimessa tutkimuksessa ja toisessa sopimustutkimuksessa eikä omistajuudesta, suojaamisesta taikka etenemisestä päästä keksijöiden (avoin tutkimus) ja organisaatioiden (sopimustutkimus) kesken yhteisymmärrykseen. Myös muita vastaavia esimerkkejä ja ongelmatilanteita on havaittu: keskeisin ongelma on ollut keksintöjen oikeuksien osuuksien jakautuminen tai pirstaloituminen usealle eri organisaatiolle ja eri korkeakoulueksintölain luokituksilla, mikä vaikeuttaa oleellisesti keksinnön suojaamista ja kaupallistamista.

Lisäksi tulee huomata, että nykytilanteessa myös avoimen tutkimuksen keksinnöt on tehty aina työsuhteessa (työsopimussuhteessa) yliopistojen budjettirahoituksella eli perusrahoituksella, jolloin niiden siirtyminen suoraan yksityishenkilöiden omistukseen on jo tälläkin hetkellä vähintäänkin kyseenalaista, koska työ tehdään kuitenkin julkisin varoin ja julkisin resurssein (tilat, laitteet, tukipalvelut ja muut tutkimusedellytykset).

Turun yliopiston kanta on, että korkeakoulueksintölaki tulisi yhdenmukaistaa työsuhdekeksintölain (Laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin, 1967/656) kanssa ja poistaa korkeakoulueksintölaista avoin tutkimus ja muissa tilanteissa syntynyt keksintö -luokittelut

kokonaan, eli korkeakouluilla tulisi kaikkien sen toimintaan tai toimialaan kuuluvien keksintöjen osalta olla mahdollisuus ottaa oikeudet keksintöön, että keksintö saadaan tarvittaessa asianmukaisesti suojattua, hyödynnettyä ja kaupallistettua. Toinen ja jopa suoraviivaisempi vaihtoehto olisi laajentaa työsuhdekeksintölaki koskemaan myös korkeakouluja valtion tutkimuslaitosten tavoin, erityisesti nykyisen sekavan lainsäädännön vuoksi ja korkeakoulujen nykyisen oikeudellisen aseman perusteella.

Tekniset muutokset:

Turun yliopisto näkee myös ns. tekniset muutokset erityisesti Suomen Akatemian kohdan poistamisen korkeakoulukeksintölaista esitetystä muodossaan ongelmallisena, koska keksintöjä voidaan ilmoittaa pitkälläkin viiveellä ja mikäli noudatetaan muutoksen mukaista korkeakoulukeksintölakia, niin muutoksen jälkeen ennen Suomen Akatemiasta annetun lain muutosta syntyneisiin keksintöihin ei sovellettaisi enää korkeakoulukeksintölakia ja päädyttäisiin tilanteeseen, jossa keksinnön oikeuksiin ei sovellettaisi mitään lakia.

Kommentit suosituksiin/ehdotettuihin toimenpiteisiin:

1. *"Korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten ohjaaminen muodostamaan ja kehittämään yhteisiä tutkimus- ja innovaatiopalveluyksiköitä, joiden osaamista ja palveluita voitaisiin hyödyntää valtakunnallisesti."*

Ei ole käytännössä mahdollista organisaatioissa sovellettavan erilaisen keksintölainsäädännön, erilaisten oikeudellisten asemien ja yliopistojen autonomian sekä yliopistojen erilaisen organisoitumis- ja rahoitusmallin (säätioyliopistot ja muut yliopistot sekä ammattikorkeakoulut) vuoksi.

2. *"Käynnistettäisiin kattava selvitys (TEAS-hanke) korkeakouluissa kehitettyjen tietokoneohjelmien määrästä ja merkityksestä sekä hyödyntämisen mekanismeista korkeakoulujen innovaatiotoiminnassa."*

Tämä ei liity suoraan korkeakoulukeksintölakiin vaan pikemminkin tekijänoikeuslakiin. Mikäli kyseessä on tietokoneella toteutettu keksintö, voidaan soveltaa korkeakoulukeksintölakia suoraan. Mikäli korkeakoulukeksintölakia ei voida soveltaa, sovelletaan tekijänoikeuslakia ja asiasta sovitaan erikseen. Toki tekijänoikeuslakiin voisi tehdä tarvittavat muutokset, jotta erillistä sopimista ei tilanteessa tarvittaisi.

3. *"Kehitettäisiin korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa tehtävien keksintöjen kaupallistamisen tietopohjaa sekä seurattaisiin korkeakoulukeksintöjen suojaamiseen liittyvien erityiskysymysten kansainvälistä kehitystä ja erityisesti grace period -mekanismin vaikutusta kilpailuun."*

Mitähän tällä tarkoitetaan käytännössä (erityisesti keksintöjen kaupallistamisen tietopohjan ja suojaamiseen liittyvät erityiskysymykset) ja miten näitä asioita voitaisiin kehittää tai miten näihin voitaisiin vaikuttaa. Vaatisi todennäköisesti mm. muutosta patenttilakiin, tekijänoikeuslakiin, korkeakoulukeksintölakiin ja työsuhdekeksintölakiin.